

VELIKI DOSJE: TAJNE KAMERNE NA DNU MORA BLAGO JADRANA

Na dnu mora počivaju neprocjenjivi antički kipovi, prave škrinje s blagom, pa i sefovi sa zlatom koji već čitavo stoljeće počivaju u olupinama brodova!

PIŠU: ROZETA BOGELJIĆ I BOGDAN BLOTNEJ

Na dnu Jadrana posve sigurno mnogo je, mnogo nepoznatog blaga. Od antičkoga doba, preko srednjeg vijeka, a onda i olupina iz velikih svjetskih ratova, potonule lađe nedvojbeno čuvaju u svojim ostacima čudesne artefakte. Za mnoge olupine brodova, aviona ili druge vrste vrijednog tereta dobro znaju arheolozi Hrvatskog restauratorskog zavoda, oni prate

i štite više od stotinu takvih lokacija, doduše s ograničenim budžetom, te tako pokušavaju očuvati neprocjenjivu podmorsku baštinu. Svi arheološki lokaliteti u zemlji, pa tako i oni na dnu mora, su zaštićeni zakonom i do njih se u pravilu ne može. Neke koordinate nalazišta nikad nisu točno otkrivene kako do njih ne bi došli pljačkaši crnog tržišta. Ipak, Hrvatska je omogućila turističke zarone na pojedinim lokacijama

gdje su potopljene amfore. S obzirom na to da je stotine njih u muzejima, one koje nisu vadili zaštitili su metalnim mrežama i po tome smu jedinstveni u svijetu. Te lokacije postale su podmorski muzeji. Jedna takva nalazi se kraj Žirja, blizu Vodica. Metalni kavezi jedini su način da se te amfore zaštiti - rekao je Igor Mihajlović, podvodni arheolog i konzervator Hrvatskog restauratorskog zavoda. ▶

Dodao je da ih mijenjanju svakih 10-ak godina i da ih povremeno čiste. Neke od nalaza nisu micali jer su preveliki. Tako su kraj Sutivana na Braču pronašli, uz ostale kamene predmete, i četiri kamena sarkofaga s prijelaza iz 2. u 3. stoljeće poslije Krista. Njih su najvjerojatnije prevozili iz lokalnog kamenoloma do antičke Salone. U moru će u jednakom stanju ostati barem još 1000 godina.

Podmorski "muzej" kraj otoka Žirja čuva tajnu brojnih antičkih amfora koje datiraju iz perioda drugog stoljeća prije Krista, a pronađene su na potonulom antičkom brodu. Preko njih postavljen je novi kavez čvršće konstrukcije.

- U Žirju kod Šibenika je postavljen najmoderniji i najnoviji kavez u Hrvatskoj, a potopljen je iznad nalazišta prije šest-sedam godina. Riječ je o rimskom brodolomu s amforama. Prilično je daleko od kopna pa nije toliko atraktivan lokalnim ronilačkim centrima, što je šteta jer su lokacija i nalazište odlični - pojašnjava nam još i podvodni arheolog Luka Bekić, ravnatelj.

Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju u Zadru.

Hrvatsko podmorje svako malo našoj arheologiji ponudi poneki senzacionalan nalaz kojemu se divi čitav svijet. U novije doba nedvojbeno je najpoznatiji fantastičan Apoksiomen, ali ima tu još sjajnoga blaga.

Godinama se mislilo da je trgovački brod potonuo u srednjem vijeku kraj rta Stoba na Mljetu opustošen, a onda je podvodna arheologinja Vesna Zmaić Kralj s kolegom Igorom Miholjekom zaronila i naišla na potpuno neočekivane nalaze.

U istraživanjima su našli više od 200 amfora, ali i luksuzno višebojno staklo i druge predmete.

- Za brodolom smo saznali preko naših službenih karti s označenim podvodnim lokali-

Osmanska keramika s kraja 16. stoljeća pronađena je na potopljenom trgovačkom brodu na pličini Sveti Pavao kod otoka Mljeta 2007.

Trgovački brod iz 16. stoljeća je prevozio bogat teret na trasi između istočnomediteranskih trgovačkih luka i Venecije

tetima. Posebno me zainteresirao jer su srednjovjekovni brodolomi rijetki. Na moj nagovor ondje smo zaronili pred Božić 2009. i u pijesku pronašli amforu zatvorenu čepom oblijepljenim smolom - počela je priču Vesna koja, kao viši konzervator arheolog, više od deset godina radi u Odjelu za podvodnu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda (HRZ). Ponovno su istražili brodolom koji je postao svjetsko otkriće.

Ondje smo pronašli više od deset različitih tipova srednjovjekovnih amfora, jedinstveni slučaj na Mediteranu, teret staklenog posuda, posude brodske kuhinje i sidra. U zatvorenoj amfori bio je pijesak - prisjetila se Vesna.

Još nije sigurno je li on u zatvorenim amforama služio kao balast broda ili sirovina za izradu stakla. To će pokazati analiza.

- Ovaj brodolom me je potaknuo da upišem doktorat - priznala je Vesna.

U HRZ-u se zaposlila 2006.

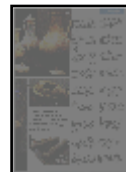

U Odjel za podvodnu arheologiju došla je kao arheolog bez ronilačkog iskustva, no na nagovor tadašnjeg voditelja odjela, pokojnog Marija Jurišića, počela je roniti. Tečajeve je završila u Ronilačkom centru za obuku specijalne policije u Malom Lošinjju.

- Moj posao je jako dinamičan i brzo sam svladala metodologiju rada pod vodom. Iako nisam imala dug ronilački staž, mnogo zarona učinili su vrlo brzo da se osjećam sigurno pod vodom - rekla je arheologinja. Za istraživanje pod morem treba poštovati brojna pravila

Istraživanja su do sada izvedena u pet kampanja, a posljednja je završena u lipnju 2011. godine

Nalaz kraj Mljeta puno govori o trgovini između Istoka i Zapada u drugoj polovici 16. st.

Pličina u kojoj je ležalo blago iz 16. st. je otvorena vjetrovima s juga, a od obale je udaljena tek nekoliko stotina metara...

Na dubini od 40 metara otkriveno je šest brončanih topova

67 | PANORAMA | BROJ 1

kako nitko ne bi stradao, a posao bio odraden prema pravilima struke. Kad dobiju informacije o novom nalazištu, zaranjaju kako bi provjerili što se ondje nalazi. Nakon proučavanja situacije na dnu počinje foto, video i nacrtna dokumentacija lokaliteta. S napretkom tehnologije danas se izrađuju i 3D modeli podvodnih arheoloških lokaliteta.

Kad počne podvodno istraživanje, tzv. mamutima oprezno uklanjamo pijesak s arheoloških nalaza. Tako pomalo dobivamo pravu sliku. Ponekad godinama istražujemo dio po dio nalazišta jer su podvodna arheološka istraživanja prilično skupa i zahtjevna zbog dubina - pojasnila je arheologinja. To više nalazišta pokušavaju zaštititi na licu mjesta. Nažalost, zbog opasnosti od krađe i devastacije nalaze često moraju izvaditi, nakon čega slijedi proces desalinizacije, konzervacije i restauracije predmeta. - Neki lokaliteti su zaštićeni metalnim kavezima. Tako brodski tereti amfora ostaju na dnu, gdje ih poput muzejskih izložaka mogu vidjeti i drugi ronionci - kaže Vesna.

Mljet je naš arheološki raj pod vodom. Kao nacionalni park zaštićen je više od pola stoljeća, a kako se nalazio na povijesnom plovnom putu, obiluje brodolomima, koji su katkad pronađeni gotovo netaknuti. Većina ih je, nažalost, opljačkana, a najbolji primjer je brodolom kraj pličine Mijoka blizu Murtera.

Riječ je o manjem plovilu bez naoružanja s vrlo bogatim teretom, stoga je posve moguće da je riječ o piratskom brodu. Iako je lokalitet bio jako devastiran, na njemu smo pronašli zlatni i srebrni novac, zlatarski materijal i džepne sunčane satove koji potječu iz Nürnberga - kaže Vesna. Kod pličine Sv. Pavao u mljetskom akvatoriju otkriveno je, pak, 2006. još jedno izuzetno podmorsko nalazište. Na dubini od četrdesetak

metara pronađeni su izvrsno očuvani ostaci novovjekovnog brodoloma, među kojima i osam brončanih topova te rasuti ulomci keramičkog posuđa, stakla i predmeta od metala. Ustanovljeno je da je riječ o trgovačkom brodu iz 16. stoljeća koji je prevezio vrlo luksuzan trgovački teret na trasi između istočnomediteranskih trgovačkih luka i Venecije. Iduće godine djelatnici Odjela za podvodnu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda započeli su prvu od dosadašnjih pet kampanja istraživanja koje upotpunjuju sliku o okolnostima brodoloma te o proizvodnji, ekonomskim prilikama, trgovačkim plovničkim putovima i opasnostima plovidbe u nemirnim vremenima cinquecenta.

Pličina Sv. Pavao nalazi se na južnoj strani otoka Mljeta i udaljena je od obale nekoliko stotina metara. Pličina je potpuno otvorena vjetrovima i valovima s juga. Nešto zapadnije od pličine nalaze se otočić Preč te rt Dugi rat sa svojom uvalom, koji su prirodno sklonište i sidrište na putu južnom stranom otoka od područja mljetskih jezera do uvale Saplnare. Pličina iz mora izviruje samo nekoliko centimetara i teško je vidljiva te je za nevremena vrlo opasna zamka na putu prema sigurnom skloništu.

Lokalitet su 2006. godine otkrili ronionci kluba »Medveščak - Sava«, koji su prilikom održavanja ronilačkog kampa na Mljetu na dubini od 40 do 46 metara naišli na šest brončanih topova oko kojih su bili razasuti ulomci keramičkog posuđa, stakla i predmeta od metala. Sve je upućivalo na novi, netaknuti arheološki lokalitet, stoga je on odmah prijavljen mjerodavnim institucijama. Uslijedio je stručni uvidaj Odjela za inspekcijske poslove Ministarstva kulture, Lučke kapetanije iz Dubrovnika i Odjela za podvodnu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda. ▶

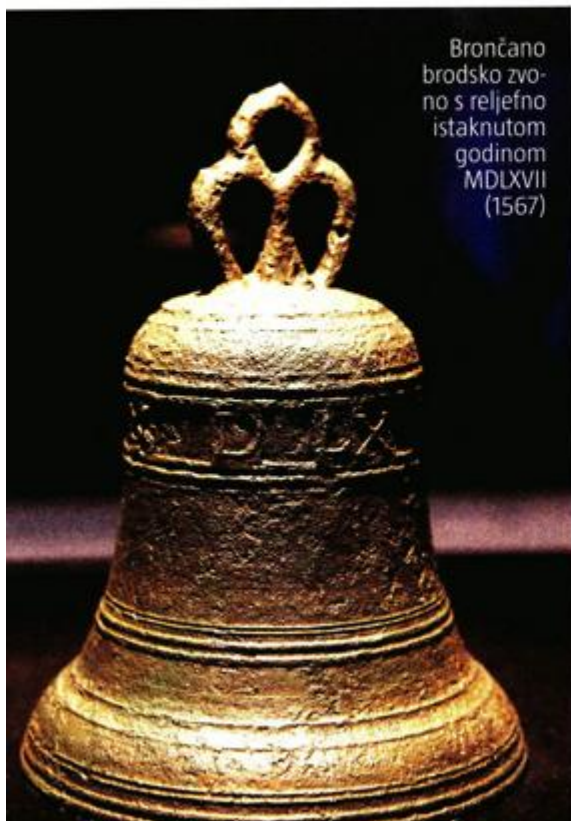

Tada je lokalitet fotografski dokumentiran te je izvađeno nekoliko predmeta radi stručnog pregleda. Ustanovljeno je da je riječ o ostacima trgovačkog broda iz 16. stoljeća koji je prevozio bogat teret na trasi između istočnomediteranskih trgovačkih luka i Venecije. Najviše nalaza pronađenih na lokalitetu pripada keramičkom posudu. Ustanovljeno je da je dio keramičkih predmeta proizvod venecijanskih radionica iz 16. stoljeća, dok druga skupina pripada orijentalnoj, vrlo luksuznoj i bogato ukrašenoj keramici iz grada Iznika. Na jednome mjestu na nalazištu pronađeno je desetak velikih, luksuznih iznik tanjura složenih jedan u drugi, nekoliko manjih, također bogato ukrašenih tanjura i desetak zdjelica složenih jedna u drugu, što je potvrdilo pretpostavku da se na brodu nalazio orijentalni trgovački teret namijenjen zapadnom tržištu. Na sličnoj dubini kao i trgovački brod iz srednjeg vijeka već stoljeće leži putnički parobrod Baron Gautsch. Na njemu je, prema službenim

Vjeruje se da Baron Gautsch, potonuo 1914. kraj Rovinja, negdje u svojoj utrobi i dan danas čuva pet sefova sa zlatom. Potopila ga je mina...

podacima, poginulo 177 putnika od njih ukupno 300. Potonuo je u kolovozu davne 1914. godine. Brod koji su, zbog razmjera tragedije, prozvali "Jadranski Titanic" nalazi se šest nautičkih milja od Rovinja. Na brodu su bili uglavnom pripadnici elite koja se vraćala s godišnjeg odmora u Velom Lošinj koji je tada bio pod Italijom i gdje je bio centar za liječenje astmatičnih bolesti. Brod je potopila mina, koju je zbog početka Prvog svjetskog rata postavila austrougarska mornarica. Vjeruje se da je brod bio pun obiteljskog blaga, jer su ljudi zbog rata pokupili sve što su imali te krenuli na putovanje "u bolji život". - Pretpostavlja se i da je tog dana na brod ukrkana i državna riznica sa zlatom koje je bilo u čak pet sefova. Sve je potonulo zajedno s brodom. Blago nikad nije nađeno - kazao je Filip Višić, voditelj projekta i ronilac koji više od deset godina istražuje taj parobrod. - Brod Baron Gautsch godišnje razgledaju tisuće ljudi. Više ronilačkih centara drže koncesiju pa nerijetko nastane red i po tri broda

koji čekaju da prva skupina ronilaca izroni kako bi došao red na sljedeće - rekao nam je Luka Bekić, ravnatelj Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju. Dva tisućljeća ranije, kraj rta Tarej na otoku Cresu, potonuo je fascinantna starorimski brod. Njegovi su ostaci nađeni prije osam godina. Ronioci amateri su na dubini od samo dva i pol metra dubine pronašli brod koji bi se "svojom očuvanošću, ali i starošću mogao prometnuti u jedan od najvrijednijih i najzanimljivijih arheoloških nalaza te vrste na Jadranu", pisao je tada Novi list. Taj je brod ležao samo desetak metara od plaže koju tijekom ljeta pohode mnogi turisti, a ostao je skriven zahvaljujući nanosima pijeska koje su se ove godine "razgrnule" i otkrile devet metara brodskoga boka. Na dnu Jadrana, kraj Cavtata, leži brodska olupina s antičkim blagom vrijednim pet milijuna funti! O njoj su tako proteklih godina izvještavali i svjetski mediji, britanski Daily Telegraph je pisao: "Od drvenog grčkog broda iz drugog stoljeća ostalo je vrlo malo. Međutim, keramičke vaze u kojima se nekada čuvalo maslinovo ulje i vino još su sačuvane. Čvrsto su privezane u teretnom dijelu olupine. Amfore su izvrsno očuvane i imaju velik povijesni značaj. Procjenjuje se da na crnom tržištu vrijede pet milijuna funti. Hrvatske vlasti postavile su metalni kavez kako bi ih zaštitile od lopova. Nalazište u Cavtatu koje je otkriveno 90-ih godina prošlog stoljeća, a predstavlja najveći i najbolje sačuvani antički brodolom s teretom amfora na istočnoj obali Jadrana. U površinskom sloju dokumentirano je više od 600 cijelih amfora iz sjeverne Afrike i Egeje, a pretpostavlja se da ih u tri sloja ima više od 1800 komada! Pretpostavlja se da je brod iz 4. stoljeća s teretom maslinova ulja krenuo iz afričkih luka...

Brončano brodsko zvono s reljefno istaknutom godinom MDLXVII (1567)

Nalazi su potvrdili pretpostavku da je orijentalni trgovački teret bio namijenjen zapadnom tržištu

